

Володимир Володимирович Величко,
науковий кореспондент Інституту психології
імені Г. С. Костюка НАПН України,
старший оперуповноважений з особливо важливих
справ Міністерства внутрішніх справ України
Департаменту протидії злочинам у сфері економіки,
м. Київ, Україна

УДК 159.9: 351.743-055

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГО-ЮРИДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО БЮРО ІНТЕРПОЛУ В УКРАЇНІ

Представлены особенности психолого-юридического обеспечения профессиональной деятельности сотрудников Национального центрального бюро Интерпола в Украине. На основе теоретического анализа научных работ, действующего законодательства и проведенного эмпирического исследования показано, что выполнение сотрудниками Интерпола служебных задач и функций сопровождается повышенными требованиями к их профессиональной компетентности и психологическим характеристикам. Эффективным средством успешного выполнения их профессиональной деятельности является выявление психологических механизмов, разработка диагностического инструментария и интерактивных коррекционно-развивающих методов специальной психологической подготовки по формированию психологической готовности сотрудников к профессиональной деятельности в системе органов Международной организации уголовной полиции – Интерпола.

Ключевые слова: психолого-юридическое обеспечение, психологические особенности, Национальное центральное бюро Интерпол в Украине, координация, взаимодействие, Международная организация уголовной полиции (МОУП) – Интерпол.

The article presents the particular psychological and legal support professional work of employees of the National Central Bureau of Interpol in Ukraine. Based on the theoretical analysis of scientific papers, current legislation and conducted empirical research shows that the performance of the staff of the Interpol office tasks and functions is accompanied by increased requirements for their professional competence and psychological characteristics. An effective means of successful execution of their professional activity is to identify the psychological mechanisms and the development of diagnostic tools and interactive correction and developing methods for the special psychological preparation for the formation of psychological readiness of employees to professional work in the system of the International Criminal Police Organization – Interpol.

Key words: psychological and legal support, psychological features, National Central Bureau of Interpol in Ukraine, coordination, cooperation, the International Criminal Police Organization (ICPO) – Interpol.

Актуальність досліджуваної проблеми зумовлена причинами наукової та практичної значущості. У сучасних умовах важливою стає боротьба правоохоронних органів країн світу з транснаціональною злочинністю. Однією з відомих міжнародних структур, діяльність яких присвячено боротьбі з кримінальною злочинністю, є Міжнародна організація кримінальної поліції (МОКП) – Інтерпол. До її складу у листопаді 1992 р. було прийнято Україну, у березні 1993 р. створено Національне центральне бюро (НЦБ) Інтерполу в Україні та затверджено Положення «Про підрозділ» [1], що є центром координації та забезпечення взаємодії, правоохоронних та інших органів державної влади України з компетентними органами

іноземних держав з питань, які належать до сфери діяльності Інтерполу та Європолу. Здійснення теоретичного аналізу [1; 2; 4–6] наукових праць, чинного законодавства дозволило встановити, що *основними напрямками діяльності* Національного центрального бюро Інтерполу є збір та зберігання кримінально-розшукової та іншої криміналістичної інформації, а також координація міжнародного розшуку злочинців. Головним призначенням НЦБ залишається залучення поліцейських структур країн до міжнародної боротьби зі злочинністю, налагодження та підтримання їхніх контактів з іншими НЦБ та зі штаб-квартирою Інтерполу, здійснення оперативного пропуску інформації через спеціальні служби і шляхом застосування

власних засобів зв'язку забезпечення своєчасного та якісного виконання запитів, що надходять. Кожне НЦБ збирає у своїй країні інформацію про злочини міжнародного характеру, і за дорученням Інтерполу передає поліцейським органам своєї країни накази про розшук, затримання або арешт злочинців, а також приймає і передає в Інтерпол прохання своїх країн про розшук і затримання злочинців, які переховуються. Діяльність НЦБ також сприяє впровадженню у життя в своїх країнах рішень і рекомендацій керівних органів Інтерполу [2; 4].

Мета нашої статті є вивчення основних особливостей психолого-юридичного забезпечення професійної діяльності працівників Національного центрального бюро Інтерполу в Україні на засадах аналізу вітчизняних та зарубіжних наукових праць та результатів емпіричного дослідження, а також визначення напрямів її вдосконалення.

Питання здійснення психолого-юридичного забезпечення професійної діяльності працівників НЦБ Інтерполу в сучасних умовах глобалізації набуває особливої актуальності. Проблеми психології діяльності кримінальної поліції і міліції розглядали як вітчизняні, так і зарубіжні вчені в галузі юриспруденції та юридичної психології, зокрема: М. Андерсон, В. Андросюк, О. Бандурка, В. Барко, Б. Бараненко, В. Берназ, Р. Белбін, Я. Бельсон, Ф. Блестер, Б. Бовін, С. Гусаров, І. Дайчман, А. Долженков, Е. Запорожцева, А. Євдокимова, Л. Казміренко, А. Караваєв, А. Кіцул, І. Клименко, М. Костицький, В. Криволапчук, А. Культенко, В. Луньова, П. Макаренко, С. Максименко, О. Мартиненко, А. Мацко, В. Медведєв, Л. Мороз, А. Москаленко, Н. Мягких, В. Некрасова, Д. Нікіфорчук, І. Охріменко, В. Овчинський, К. Радіонов, Е. Рижов, В. Петров, В. Самарін, Н. Саппа, В. Смелік, Л. Удалова, М. Фунерів, О. Шаповалов, В. Чайковський, С. Яковенко та ін. В їхніх дослідженнях порушувалися питання, пов'язані з психологією керівної діяльності та професійного становлення, психологічними механізмами лідерства, організаційно-правового регулювання проблемних питань управління персоналом міліції ОВС, професійного відбору персоналу, професійної підготовки тощо. Питання психолого-юридичного забезпечення професійної діяльності працівників НЦБ Інтерполу залишалося поза увагою науковців. Досліджень з проблеми обґрунтування цілісної системи психолого-юридичного забезпечення професійної діяльності підрозділів НЦБ Інтерполу також не здійснювалося.

Аналіз наукових джерел та здобутків практики засвідчує, що професія працівників НЦБ Інтерполу належить до складних, що вимагає від людини багатьох знань, умінь та навичок, певних здібностей і психологічних якостей. Дослідження показало, що фахівець Інтерполу повинен знати відомчі та міжнародні нормативні документи, які регулюють питання організації міжнародного співробітництва Інтерполу (накази, розпорядження, інструкції тощо); форми, методи і способи управління діяльністю групи; розумітися на

діловодстві, обліку виконаної роботи, контролю щодо виконаних запитів. Обов'язковим є знання іноземних мов. Фахівець також повинен:

- уміти ефективно взаємодіяти з колегами за різними напрямками, здійснювати виїзди зі слідчо-оперативними групами тощо;
- якісно та своєчасно виконувати запити, які надійшли з НЦБ Інтерполу в Україні;
- взаємодіяти з правоохоронними органами іноземних держав під час діяльності, пов'язаної з попередженням, розкриттям та розслідуванням злочинів, що мають транснаціональний характер або виходять за межі України [6].

За результатами власного емпіричного дослідження та інших авторів, професійна діяльність працівників НЦБ Інтерполу належить до числа «критичних» видів діяльності, що здійснюються в екстремальних та стресових умовах. У їхній діяльності існують психологічні особливості, що є специфічними і поєднання яких визначає психологічну своєрідність. Серед них: активна протидія злочинних елементів; негласність значної частини професійних заходів; зацікавлений та примусовий характер більшості видів спілкування в оперативно-розшукової діяльності; необхідність конспірації та стилів поведінки, соціальних ролей і справжніх психоемоційних станів суб'єктів оперативно-розшукової діяльності.

У процесі професіографічного дослідження діяльності працівників НЦБ Інтерполу застосовувалися методи спостереження, анкетування, опитування експертів, тестування, експерименту, а також статистичні методи. Для більш глибокого дослідження індивідуально-психологічних характерологічних особливостей особистості застосовували методіку багатофакторного дослідження особистості Р. Кеттелла. Для дослідження професійної самосвідомості фахівців використовували методіки: самооцінка професійно важливих якостей, рівень суб'єктивного локусу контролю (Е. Бажин, Є. Галінкін, А. Еткінд); поріг активності (Т. Романова). Для дослідження мотиваційних характеристик популярними є методіки мотивація успіху і боязнь невдач (А. Реан), модифікаційний опитувальник діагностики самоактуалізації особистості (А. Лазукін, Н. Калина), мотиваційної структури особистості (В. Мільман) та дослідження вольової саморегуляції (А. Зверькова, Е. Ейдман) тощо. Математично-статистичну обробку результатів емпіричного дослідження здійснюють за допомогою комп'ютерного пакету статистичних програм SPSS (версія 17; 20).

Здійснений аналіз досліджень показав, що для успішного виконання функціональних завдань працівник МОУП Інтерполу повинен мати певні професійно важливі індивідуально-психологічні якості, зокрема:

- високу психофізіологічну витривалість та працездатність, пов'язану з відсутністю фіксованого робочого часу (нерідко співробітники працюють без вихідних, нерідкі випадки нічної професійної діяльності);

- розвинену увагу (стійкість, здатність до швидкого переключення, концентрацію), оскільки працівнику тривалий час доводиться вести спостереження за об'єктом, чекати, супроводжувати об'єкт;
- здатність виявляти малопомітні зміни в об'єкті спостереження;
- сильну нервову систему, пов'язану з необхідністю витримувати значні емоційні навантаження, долати почуття невпевненості, невизначеності;
- високу лабільність нервових процесів та реакції на рухомий об'єкт, хорошу координацію рухів, високий темп рухів, уміння швидко діяти за дефіцитом часу;
- розвинені зоровий та слуховий аналізатори, хороший рівень локалізації звуків у просторі;
- розвинений інтелект (вербальний, невербальний, емоційний, «кристалічний» та «вільний»);
- сформовані розумові операції аналізу та синтезу, індукції та дедукції, здатність до генерування нових ідей, асоціацій, дивергентного мислення, вміння виділяти головне, класифікувати, узагальнювати;
- комунікативні якості: здатність налаштовувати людей на розмову, швидко налагоджувати контакти з потрібними людьми, вміння знаходити оптимальну форму та позицію спілкування, вміння переконувати опонента та маніпулювати співрозмовником, відстоювати власну точку зору;
- емоційно-вольові якості: здатність брати на себе відповідальність у складних ситуаціях, об'єктивно оцінювати власні сили та можливості, долати труднощі, вміння «тримати себе в руках» у конфліктних ситуаціях, діяти рішуче та сміливо у випадку небезпеки тощо [3; 5].

Окрім того, для успішного виконання функціональних обов'язків працівник Інтерполу повинен бути здатним до рольового перевтілення, мовної винахідливості, приховування власних намірів. Фахівцю повинні бути притаманні високий рівень інтелекту, сила та лабільність нервової системи, а також такі риси характеру, як: *самостійність, відповідальність, активність, сміливість, готовність до розумового ризику, домінантність, агресивність, ініціативність, наполегливість, оптимізм, психологічна готовність до інноваційної діяльності* тощо [3; 5].

Таким чином, дослідження особливостей психолого-юридичного забезпечення професійної діяльності працівників підрозділів НЦБ Інтерполу підтверджує, що цей вид правоохоронної діяльності вимагає від фахівця спеціальних знань з різних галузей права,

іноземних мов, багатьох умінь та індивідуально-особистісних якостей; стресостійкості, витривалості за підвищених психофізіологічних навантажень. Необхідно також звернути увагу і на готовність до виконання оперативних-розшукових заходів, взаємодії зі соціально небезпечним кримінальним оточенням тощо.

Отже, підвищення ефективності діяльності працівників підрозділів Інтерполу можливе за умови запровадження науково обґрунтованої системи професійно-психологічного відбору кандидатів на посади, а також за наявності системи психологічного забезпечення професійної діяльності фахівців Інтерполу, що забезпечувала б розвиток необхідних професійно важливих якостей, профілактику стресів та можливих проявів професійної деформації особистості. Для досягнення зазначеної мети вбачається доцільним впровадження у систему психологічного супроводу спеціальних інтерактивних корекційно-розвивальних методів: професійно-психологічних тренінгів, коучингу, консультування, що довели позитивний ефект.

Використані літературні джерела

1. Про Національне центральне бюро Інтерполу [Електронний ресурс]: постанова Кабінету Міністрів України від 25 берез. 1993 р. № 220. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-93-п>. – Назва з екрана.
2. Величко В. В. Особливості внутрішньої організаційної структури та правового статусу посадових осіб Інтерполу [Текст] / В. В. Величко // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2011. – № 4. – С. 91–97.
3. Величко В. В. Профессиональная деятельность сотрудников Интерпола органов внутренних дел: психолого-правовой аспект [Текст] / В. В. Величко // *Psichologiya*. – Бухара, 2015. – № 4 (20). – С. 40–46.
4. Международное право: учебник для вузов [Текст] / под ред. А. Я. Капустина. – М. : Гардамарки, 2008. – 617 с.
5. Основные виды деятельности и психологическая пригодность к службе в системе органов внутренних дел [Текст]: справ. пособие / под ред. Б. Г. Бовина, Н. И. Мягих, А. Д. Сафронова. – М. : Науч.-исслед. Центр проблем мед. обеспечения МВД РФ, 1997. – 344 с.
6. Тимченко Л. Д. Международное право [Текст] : учебник / Л. Д. Тимченко. – 3-е изд., стер. – Харьков : Консум ; Нац. ун-т внутр. дел, 2004. – 528 с.